

TRABZON'DA VATAN CEPHESİ (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)

Zehra Arslan*

Özet

Adnan Menderes 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da yaptığı konuşmada muhalefetin yıkıcı faaliyetlerine karşı tüm vatandaşları kapsayacak bir Vatan Cephesi kurulacağını belirtmiştir. Bu açıklamanın ardından Trabzon'dan Demokrat Parti'ye katılımlar, artmakla birlikte 1958 yılı içerisinde Genel Merkezi memnun edecek seviyede olmamıştır. Nitekim 1959 yılında Başbakan Adnan Menderes, Trabzon DP teşkilatına gönderdiği bir tamimde, Trabzon teşkilatından daha aktif olmalarını istemiştir. Trabzon teşkilatının çalışmalarını ve propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırması ile 1959 yılında muhalefet partilerinin teşkilatlarından yönetim ve üye bazında istifalar ile Vatan Cephesi'ne katılımlar artmıştır. 1960 yılında en önemli katılım Reisoğlu Otobüs Firması'nın Demokrat Parti'ye girişi ile gerçekleşmiş ve bu vesile ile binlerce vatandaş Vatan Cephesi'nin birer üyesi olmuştur. Bu makalede 12 Ekim 1958 tarihinde oluşum süreci başlayan Vatan Cephesi'nin Trabzon'daki durumu, DP'ye katılımlarla ilgili telgraflar göz önünde bulundurularak başta Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden edindiğimiz belgeler olmak üzere dönemin yerel basınından yararlanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Vatan Cephesi, iltihak, muhalefet

Abstract

Adnan Menderes, in his speech given in Mania on 12th of October in 1958, stated that a Native Front would be established covering all the citizens against demolishing activities of the Opposition. After these statements, contributions from Trabzon to Democratic Party were not at a satisfying level for Headquarters in 1958 though they had shown an increase. Thus, Prime Minister Adnan Menderes sent a circular letter to Trabzon DP organization and wanted them to be more active. After the organisation in Trabzon intensified its acts and propaganda activities, some resignations both from administration and member scales took place and participations to Native Front increased in 1959. The biggest contribution took place in 1960 after Reisoğlu Bus Company participated in Democratic Party and therefore thousands of citizens became a member of Native Front. This paper examines the situation of Native Front whose formation process started on 12th of October in 1958 in Trabzon taking into account telegrams regarding the participations in DP, especially the documents we obtained from Republican Archive of Prime Ministry and local media of that period.

Key Words: Democratic Party, Native Front, adherence, the opposition

* Dr., Rize Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü.
Zehra_arslan2009@hotmail.com

14 Mayıs 1950 seçimleri ile 27 yıllık CHP iktidarı sona ermiş ve Türkiye’de yeni bir dönem başlamıştır. 1950-1954 yılları arasında basın başta olmak üzere özgürlükler yelpazesinin genişletilmesi ve alınan iktisadi tedbirlerin toplumda yarattığı genel memnuniyetin 1954 seçimlerine yansması ile Demokrat Parti iktidarını sağlamlaştırmış ve halk nazarında güven tazelemiştir. 1954 yılında halktan aldığı desteğin verdiği güvenin de etkisi ile Demokrat Parti’nin politikaları sertleştirmeye başlamış, Kırşehir’in ilçe haline getirilmesi, basın özgürlüğünün zedelenmesi, hâkimler üzerinde baskılar oluşturulması vb. uygulamalar iktidara karşı tepkileri arttırmıştır.¹

Artan tepkilerin sonucu olarak 1957 seçimleri yaklaşırken ilk cepheleşme girişimi muhalefet kanadından gelmiş ve 19.09.1957 tarihinde CHP-HP ve CMP arasında “İş Birliği” toplantısı yapılmıştı. İsmet İnönü’nün Heybeliada’daki evinde başlayıp, Taşlık’taki evinde devam eden “İş Birliği” girişimi, sandalye kaygıları yüzünden sonuçsuz kalmasına² rağmen Demokrat Parti idarecilerini tedirgin etmiş ve bir bakıma 1957 seçimlerinden sonra DP’nin muhalefete karşı alacağı tavrı belirlemiştir.³ İktidara karşı etkili bir propaganda yürüten CHP, 27 Ekim 1957 seçimlerinde oy oranını yükseltmesine rağmen Demokrat Parti yine iktidarda kalmayı başarmıştır. 1957 seçimlerinden sonra ise Türkiye’de siyasetin sertleştiği karşılıklı cepheleşmelerin ortaya çıktığı yeni bir dönem başlamıştır.

Özellikle 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak’ta bir devrim olması⁴ Türkiye’deki iktidar-muhalefet ilişkisini yeni bir boyuta taşımıştır. CHP ve muhalif basın Irak’taki darbeden cesaret alınarak Menderes’in diktatörlüğe yöneldiği ve Irak başbakanı gibi devrilmesi gerektiği şeklinde propagandalar yapması, İsmet İnönü’nün yurt genelinde başlattığı hükümetin Irak olayları karşısında tutumu, ekonomik sıkıntılarını ağır bir şekilde eleştirdiği ve halkı “*Millî Birliğe*” çağırdığı⁵ propaganda faaliyetleri DP iktidarının muhalefeti tasviye etmek için harekete geçmesine zemin hazırlamıştır.⁶

Nitekim 23 Eylül 1958 tarihinde Başbakan Adnan Menderes Aydın DP İl Kongresinde yaptığı konuşmada, muhalefetin eleştirilerine karşı daha ciddi önlemler alınacağını işaretlerini vermiş ve muhalefetin yıkıcı diye nitelendirdiği faaliyetlerine karşı yayınladığı bir tamimle il teşkilatlarının harekete geçmesini istemiştir. Adnan Menderes’in, 7 Ekim 1958 tarihli bu tamiminde parti-

¹ Özellikle 1956 yılında çıkartılan 5680 Basın yasasında yeni değişiklikler yapan 6733 sayılı ve 7 Haziran 1956 tarihli yasa ile 27 Haziran 1956 tarihinde kabul edilen 6761 sayılı “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası” iktidar-muhalefet ilişkilerini olumsuz etkilemiş ve basın ve radyo özgürlüğüne büyük bir darbe indirmiştir. Zehra Arslan, “Vatan cephesi Davası (Kararname, Savunmalar ve Karar)”, History Studies, Volume: 4, Issue: 2, Temmuz 2002, s.3.

² Arslan, a.g.m.,s.19.

³ Adnan Menderes’in Vatan Cephesi Davası’nda Burhan Apaydın tarafından yapılan savunmasında, İş Birliği girişimi ile milletin kesin olarak iki kutba ayrıldığı ve 27 Mayıs Darbesi’ne bu girişimin zemin hazırladığı savunulmuştur. Arslan, a.g.m., s.19.

⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 15.07.1958.

⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 21.07.1958.

⁶ Irak Kralı Faysal ve Başbakanı Nuri Sait, Bağdat Paktı toplantısı için Türkiye’ye hareket edecekleri gün çıkan ayaklanmada öldürülmeleri üzerine Irak’ta darbe olmuş ve krallık rejimi yıkılarak Cumhuriyet kurulmuştu. Adem Çaylak, Osman Bölükbaşı ve Siyasal Hareketi, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2010, s.339.

ler arası mücadelenin ülkeyi kardeş kavgasına getirebilecek tehlikeli bir yola saptığına vurgu yapılmıştır.

Menderes'e göre muhalif politikacıların iktidarı ele geçirme gayretlerinin ortaya çıkarttığı kargaşa durumunu gidermek ve başta CHP olmak üzere muhalefetin tehlikeli oyununu bozmak, vatandaşları Demokrat Parti çatısı altında birleştirmekle mümkün olabilirdi. Bu nedenle DP teşkilatlarından, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi mensubu olup DP'ye katılanların veya katılmak isteyen muhaliflerin en iyi şekilde karşılanmalarını ve katılımların artması için çalışmalar yapmalarını istemiştir.⁷

12 Ekim 1958 tarihinde de Manisa konuşmasında vatandaşları milli birliğe davet ederek, bir "Vatan Cephesi" oluşturulmasını gündeme getiren⁸ Adnan Menderes, 24 Ekim 1958 tarihli Eskişehir konuşmasında "*Her şeyden önce vatan, her şey vatan için!*" düsturu ile Vatan Cephesini kurduklarını ve muhaliflerin karşısına çıktıklarını söylemiştir.⁹ DP içinde Vatan Cephesi'nin ilk toplantısı ise 6 Ocak 1959 tarihinde İstanbul il teşkilatında yapılmıştır.¹⁰

12 Ekim 1958-1 Ocak 1959 Tarihleri Arasında Trabzon'da Vatan Cephesi

12 Ekim 1958 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, Manisa'da yaptığı konuşmada muhalefete karşı bir Vatan Cephesi oluşturulacağını açıklarken aynı gün DP Trabzon İl Başkanı Hasan Günerkan, düzenlediği basın toplantısında Adnan Menderes'in tamimine vurgu yaparak Demokrat Parti'den ayrılanların Parti'ye geri dönmeleri için çağrıda bulunmuştur: "*...Dışarıdaki arkadaşlar vaktiyle bizden ne surette ayrılmış olursa olsunlar aramıza almak kararımız cümlesine şamildir. Şu kadar ki müracaatlar İl Kurulumuzca tetkik edilecek ve müracaat sahibinin dileği bu karara bağlanacaktır*".¹¹

Basın toplantısının ilk önemli sonucu eski DP Akçaabat ilçe başkanı ve bu partinin 1946 yılında Akçaabat'ta kurucularından birisi olan Celal Kazancıoğlu'nun ve Of ilçesinde 1946 yılında DP'nin kurucularından olup yine ilçe başkanlığı yapmış bulunan Bahattin Saral'ın tekrar DP'ye geri dönmeleri olmuştur. Yine 1946 yılında DP'nin Akçaabat ilçesinde kurucuları arasında yer alan Mehmet Salih Ağanoğlu ile Cevdet Tokdamış da Hürriyet Partisi'nden ayrılarak DP'ye geri dönenler arasında yer almışlardır.¹² Celal Kazancıoğlu, Cevdet Tokdamış ve M.Salih Ağanoğlu Adnan Menderes'e çektikleri telgrafta, Başbakanın daveti ile DP'ye geri dönmeye karar verdiklerini belirtmişlerdir:

"...Son defaki çok asilâne davetinizin vicdanımızda yarattığı his bir sene evvel uğradığımız haksızlığın teessürlerini bir anda bize unutturarak ayrıldığımız eski yuvamıza Demokrat Parti'ye tekrar iltihak etmek üzere halen mensup oldu-

⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01/ 45.270.3, 07.10.1958.

⁸ BCA, Yassıada Tutanakları "Vatan cephesi", 010.09/ 212.656.1, 10.05.1961; Zafer Gazetesi, Sayı: 3283, 13.10.1958; Milliyet Gazetesi, 13.10.1958; Hizmet Gazetesi, Sayı: 321, 13.10.1958..

⁹ Zafer Gazetesi, Sayı: 3295, 25 Ekim 1958.

¹⁰ Milliyet Gazetesi, 06.01.1959.

¹¹ Doğu Gazetesi, Sayı: 1249, 13.10.1958.

¹² BCA, 010.09/217.674.1, 25.10.1958, s-209-210; Doğu Gazetesi, Sayı: 1262, 28.10.1958; Arslan, a.g.t., s.352-353.

ğumuz Hürriyet Partisi'nden istifa etmiş bulunuyoruz. Partimize yeniden iltihak olmanın şevk ve heyecanı içinde en derin muhabbet ve bağlılığımızı arz ederiz. Hürriyet Partisi Akçaabat İlçe Başkanı ve Trabzon Meclisi Umumi Azasından Celal Kazancıoğlu, Cevdet Toktamış, M.Salih Ağanoğlu".¹³

1958 yılının Kasım ayına gelindiğinde Türkiye'de iktidar ve muhalefet arasında her geçen gün tırmanan siyasi gerginliğin bir sonucu olarak DP tarafından tüm muhalifleri ortak çatı altında toplamak, iktidarını sağlamlaştırmak gibi amaçlarla Vatan Cephesi teşkil edilmişti.¹⁴ Muhalefet ise iktidarın bu girişime sessiz kalmamış ve CHP'nin, Hürriyet Partisi'nin "Güç Birliği" teklifine 7 Kasım 1958 tarihinde olumlu yanıt vermesi ile ortak harekete geçmişti.¹⁵ 24 Kasım 1958 tarihinde de Hürriyet Partisi kendisini feshederek CHP ve HP birleşmiş, böylece iktidarın Vatan Cephesi girişiminden sonra, muhalefetin "Güç Birliği" ortaya çıkmıştı.¹⁶

Trabzon'da "Güç Birliği" 1 Aralık 1958 tarihinde Hürriyet Partisi'nin eşyalarının CHP binasına taşınması ile gerçekleşmiştir.¹⁷ Güç Birliği'ni onaylayan Hürriyet Partililer, CHP saflarında yer almışlardı.¹⁸ Fakat Vatan Cephesi'ne katılımlarla ilgili belge ve konu ile ilgili basına yansıyan haberleri incelediğimizde Trabzon'da Hürriyet Partililerin genellikle "Güç Birliği" girişimini onaylamadıklarını söyleyebiliriz. HP Trabzon Teşkilatının önde gelen idarecilerinin ve bu partiye mensup üyelerin DP'ye kayıt yaptırduklarına dair Başbakan Menderes'e gönderdikleri telgrafların hemen hepsinde, CHP-HP birleşmesine tepki gösterilmiştir. Hatta Trabzon HP İkinci Başkanı Sırrı Alayoğlu ve arkadaşları, Hürriyet Partili idarecilerini, peşinde oldukları davaya ihanet etmekle suçlamışlardır.¹⁹

Hürriyet Partisi'nin kendisini feshetmesinin ardından Ankara ve İstanbul teşkilatlarına mensup üyelerin vaatlerle kandırıldığı ve DP'ye geçmelerinin sağlandığı şeklinde iddialar ortaya atılmıştı.²⁰ Trabzon Hürriyet Partisi Teşkilatından DP'ye geçişlerde bu yönde iddialara rastlamadık. Yukarıda belirttiğimiz gibi Trabzon'daki Hürriyet Partililerin, CHP ile birleşmeye sıcak bakmamaları DP'ye katılımlarında etkili olmuş ve bu sebepten dolayı HP Trabzon Şubesi İkinci Başkanı aynı zamanda DP'nin Trabzon Şubesi'nin kurucularından Sırrı Alayoğlu ve arkadaşları başta olmak üzere, Yalı Mahallesi Ocak Başkanı İbrahim Gedikoğlu ve daha birçok Hürriyet Partili DP'ye geçmişlerdir.²¹

¹³ Doğu Gazetesi, Sayı: 1262, 28.10.1958.

¹⁴ Adnan Menderes'in Vatan Cephesi Davası'nda Burhan Apaydın tarafından yapılan savunmasında Vatan Cephesi'nin amacının iktidarda kalmak olduğu belirtilmiştir. Arslan, a.g.m., s.20.

¹⁵ Milliyet Gazetesi, 09.11.1958; Cumhuriyet Gazetesi, 08.11.1958.

¹⁶ Milliyet Gazetesi, 25.11.1958; Cumhuriyet Gazetesi, 25.11.1958.

¹⁷ Halk Gazetesi, Sayı: 5281, 02.12.1958. Bu gelişmenin ardından Hürriyet Partisi'nden CHP'ye katılımlar olmuştur. 5 Aralık günü 14 HP'li CHP'ye kayıt yaptırmıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 5285, 06.12.1958.

¹⁸ Vakfıkebir HP Müttesebbis Heyet Başkanı Şevki Gezmişler, İdare Heyeti üyeleri Ali ve Recep Komut CHP'ye kayıt yaptırmışlardır. Halk Gazetesi, Sayı: 5296, 19.12.1958.

¹⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 01.12.1958, s.116.

²⁰ Arslan, a.g.m.,s.7.

²¹ Arslan, a.g.t., s. 355; Doğu Gazetesi, Sayı: 1292, 02.12.1958.

Başbakan Adnan Menderes, partisine bağlı teşkilatlardan özellikle daha önce DP içerisinde yer alıp muhalefet partilerine geçen vatandaşların geri döndürülmelerini istemişti. Bu çerçevede Trabzon Merkez Yeşilyurt köyünden Şahin Alemdaroğlu Adnan Menderes'e çektiği telgrafta, 1946 yılında DP kurucularından olup 1948 yılında parti içerisindeki olaylar nedeniyle Millet Partisi'ne geçtiğini fakat 1954 yılından sonra millet ve ülke için çalıştığına inandığı için DP'yi desteklediğini belirterek 182 seçmenle birlikte DP'ye kayıt yaptırdığını bildirmiştir.²²

Trabzon'da muhalefet partilerinden istifa eden vatandaşların DP safalarında yer alması için yapılan çalışmalar ve propagandalar sonucunda 1958 yılının Ekim-Kasım ve Aralık aylarında toplam 352 kişi DP'ye kayıt yaptırmıştır. Bu katılımların çoğunu, CHP ve CMP'den Dağbaşı Merkez²³, Merkez İlçesi Anifa²⁴ ve Horovi²⁵ köylerinden ve Ayasofya Mahallesinden²⁶ istifalar oluşturmuştur.²⁷ DP'ye kayıt yaptıranlar arasında Merkez Dolaylı köyünden²⁸ CMP Ocak Başkanı Osman Sakar²⁹ ve Akçaabat'ın Horovi köyü HP Ocak Başkanı da bulunmaktaydı.

1958 yılında Çaykara ilçesinden Vatan Cephesi'ne yapılan katılımlar genellikle bu ilçeye bağlı köylerden olmuştur. Eğridere köyünden "Tok" ailesinden sekiz kişi CHP'nin yapıcılık vasfını kaybettiği,³⁰ Aşağı Ogene köyünden Mehmet Tanrıkuşu işbirliği yapan partilere tahammülü kalmadığı,³¹ aynı köyden Ali Mazlum DP'nin ülkeye yaptığı hizmetleri takdir ettiği³² için CHP'den ve Köknar köyünden Abdullah Yılmaz işbirliğine karşı çıktığı için Hürriyet Partisi'nden istifa ederek³³ DP'ye geçtiklerini Adnan Menderes'e çektikleri telgraflarda belirtmişlerdir.³⁴

1958 yılı içerisinde Sürmene ilçesinden muhalefet partisi mensuplarının DP'ye katılımlarında, iktidar partisinin ülkeye hizmet için samimiyetle çalıştığı inancı etkili olmuştur. Nitekim Sürmene Küçükdere bucağına bağlı Çimenli

²² BCA, 010.09/ 217.674.1, 13.10.1958, s.118. 1948 yılında dönemin DP il başkanı Kemal Atal'ın Sürmene'de yaptığı bir konuşmada Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a hakaretten tutuklanması ve 1949 yılında İl İdare Kurulu'nun Kemal Atal'ı başkanlık görevinden alması ile Parti içerisinde bir takım huzursuzluklar yaşanmıştır. Bkz. Zehra Arslan, Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960), KTU Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kasım 2011, s. 332.

²³ Dağbaşı CHP ocağından istifa eden beş kişinin isimleri: Hasan Kocak, Kibar Kocak, Mustafa Kocak, Macit Tandoğan, Şükrü Özer. BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.12.1958, s.111; Doğu Gazetesi, Sayı: 1284, 22.11.1958.

²⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.10.1958, s.117.

²⁵ Doğu Gazetesi, Sayı: 1306, 18 Aralık 1958.

²⁶ Harun Şen, Kemal Erşen, Haydar Acuner CHP'den ayrılarak DP'ye kayıt yaptırmışlardır. Doğu Gazetesi, Sayı: 1257, 22.10.1958.

²⁷ Bunların 44'ü CMP'den diğerleri CHP'den istifa etmiştir. Doğu Gazetesi, Sayı: 1256, 21.10.1958.

²⁸ Şükrü, Mehmet, Osman, Süleyman, Fevziye, Ayşe, Fatma Cebeci. Doğu Gazetesi, Sayı: 1254, 18.10.1958.

²⁹ Doğu Gazetesi, Sayı: 1256, 21.10.1958.

³⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 21.10.1958, s.179.

³¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 08.12.1958, s.178.

³² BCA, 010.09/ 217.674.1, 22.12.1958, s.176.

³³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.12.1958, s.177.

³⁴ 5 Kasım 1958 tarihinde de Dernekpazarı bucağından 130 kişinin DP'ye kayıt yaptırdığı Adnan Menderes'e telgrafla bildirilmiştir. BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.11.1958, s.160-161.

Köyü CHP Ocak Başkanı Ali Sandıkçı ve arkadaşları Adnan Menderes'e çektikleri telgrafta Vatan Cephesi'ne katılma nedenlerini şöyle açıklamışlardır:

*"Kurmuş olduğunuz Vatan Cephesine köyümüzdeki bütün teşkilatımızla iltihak ettik. Bizleri her gün tevziatla oyalayanların memlekete zararlı olduklarını artık anlamış bulunuyoruz ve hükümet yolunda gece gündüz durmadan çalışan DP iktidarına yeni bir imanla destek olmaya azmettik. Azmimizde ve hürmetimizde bütün kalbimizle izinizi takip edeceğimizden derin bağlılığımızı saygılarımızla arz ederiz."*³⁵

1958 yılı içerisinde Sürmene'den tespit ettiğimiz DP'ye yapılan diğer katılımlar şunlardır: Aksu köyünden CHP'den üç ve HP'den bir üye,³⁶ Makavin köyünden Ali Osman ve Halit Eski 40 kişilik aile efratları ile birlikte,³⁷ Kılma³⁸ köyünden dokuz CHP'li üye, CKMP Ocak İdare Heyetinden üç kişi ve Kemerli Köyü Muhtarı Ömer Mahmutoğlu.³⁹

Araklı ilçesinden 1958 yılı içerisinde DP'ye yapılan katılımlar daha çok Dağbaşı bucağına bağlı yerleşim birimlerinden olmuştur. Dağbaşı bucağı CKMP İdare Kurulu Başkanı Mehmet Uzun ve dokuz kişilik arkadaş gurubu⁴⁰ ile Dağbaşı Ayven köyünden aralarında CKMP Ocak Başkanı Mustafa Söylemez'in de bulunduğu 35 kişi DP'ye kayıt yaptırmışlardır.⁴¹ 35 kişi adına Mustafa Söylemez'in Adnan Menderes'e çektiği telgrafta yanlıştan dönmek istediklerini belirtmişlerdir:

"Ben CKMP'nin terazisi halk terazisidir diye inandığım için kayıt yaptırdım ve köy ocak başkanlığına devraldım. Nihayet o terazinin halk tarafına değil hile terazisi olduğunu anladım ve kendi günahlarımı da çekemeyeceğimi bildiğim için aile efradım ve idare heyetimin 35 kişisi ile DP saflarına kabul edilmemi duyurur ellerinden öperim."

Yine Dağbaşı bucağından sekiz kişi ve 54 aile efradı Hürriyet Partisi'nin politikalarını CHP'nin haris politikalarına benzettikleri gerekçesi ile Vatan Cephesi'nin üyesi olduklarını belirtmişlerdir.⁴² Ayrıca Araklı'nın Aho köyünden Şükrü, Yusuf, Cafer Aygün 40 kişilik aileleri ile birlikte DP iktidarının çalışmalarından duydukları memnuniyet, CHP'nin yıkıcı faaliyetleri ve HP'de kalmalarının ülkeye fayda sağlamayacağı inancı ile DP'ye kayıt yaptırdıklarını telgraflarında belirtmişlerdir.⁴³

1958 yılının son günlerinde Trabzon'da DP'ye en önemli katılımların olduğu ilçelerden birisi de Vakfıkebir'dir. DP Vakfıkebir İlçe Başkanı Cevat Aksoy'un 22 Aralık 1958 tarihinde DP Genel Merkezi Başkanlığı'na gönderdiği yazıda

³⁵ BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.12.1958, s.184; Doğu Gazetesi, Sayı: 1306, 18 Aralık 1958.

³⁶ CHP üyeleri Muhittinoğlu İsmail Dilaver, Salihoğlu Hakkı Mete ve HP üyesi Hasanoğlu Hakkı Çolak. BCA, 010.09/217.674.1, 21.10.1958, s.186; BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.12.1958, s. 183.

³⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 30.12.1958, s.110.

³⁸ 1950-60 döneminde yapılan isim değişiklikleri ile bu köyün adı "Yağmur" olmuştur. Arslan, a.g.t., s. 40.

³⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 30.12.1958.

⁴⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.12.1958, s.113.

⁴¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.12.1958, s.112.

⁴² BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.12.1958, s.114.

⁴³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 30.12.1958, s.109.

Ömer Kulein'in, Vakfikebir HP eski Başkanı Ali Rıza Kamiloğlu'nun, HP İkinci Başkanı Sadık Kamiloğlu'nun, HP İdare Heyeti Üyesi Osman Nuri Yaşartürk'ün DP'ye kayıt yaptırdıkları bilgisi yer almıştır.⁴⁴ Ayrıca Vakfikebir'in Şal pazarı bucağına bağlı Torukküş köyünün Muhtarı Mehmet Uçar 35 arkadaşı ile CHP'den ayrılarak DP'ye kayıt yaptırmıştır.⁴⁵

Demokrat Parti yanlısı gazetelerde Vatan Cephesi'ne katılımlarla ilgili yayınlanan bazı haberlerin ve isim listelerinin doğruluğu şüphelidir. Örneğin 1958 yılının Kasım ayında Yalı Mahallesi'nden 62 aile reisinin CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt yaptırdıkları Doğu Gazetesi'nin 5 Kasım tarihli yayınında belirtilmiş ve bu kişilerin isim listesi verilmiştir.⁴⁶ Fakat aynı gazetenin 11 Kasım tarihli yayınında Yalı Mahallesi CHP Ocak Başkanı Mehmet Tomruoğlu tarafından "Doğu Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne" başlığı ile bu konuya ilişkin şöyle bir tekdüz yayınlanmıştır:

*"CHP'den herhangi bir istifa yoktur. Gazetenizin 5 Kasım 1958 tarihli... nüshasında mahallemiz halkından 62 aile reisinin muhalefet partilerinden istifa ettiği yazılmış bulunmaktadır. Mahallemiz sakinleri arasında bu isimde kimseler yoktur. Bu hususun basın kanunu gereğince ilk çıkacak nüshanızda aynı sütunda aynı butonlarla neşrini rica ederim..."*⁴⁷

Vatan Cephesi'nin oluşturulması ile Trabzon'da muhalif partilerden istifa ederek DP'ye katılanların isimleri, başta Demokrat Çaykara ve Doğu olmak üzere DP yanlısı basında listeler halinde yayınlanmıştır. Fakat iktidara muhalif olan "Halk" gibi gazetelerde de aksi yönde haberler vardır. 12 Kasım 1958 tarihli Halk Gazetesi'nin yayınında DP Akçaabat teşkilatında hizipleşmeler, Trabzon Valisi'nin hükümet yanlısı tavrı gibi nedenlerle DP'den ayrılarak CHP'ye kayıt yaptıran vatandaşların isimleri verilmiştir.⁴⁸ Bu gazetenin ilerleyen günlerdeki yayınlarda da DP'den istifalarla ilgili sık sık haberler yer almıştır.⁴⁹ Aynı gazetenin 26 Kasım tarihli yayınında "Akçaabat'ta DP Çöküyor mu?" başlığı ile verilen haberde Salacık köyü ocak başkanından sonra, Çatal Zeytin ve Zeytinlik teşkilatlarında da DP'den yoğun istifaların olduğu iddia edilmiştir. Gazeteye göre vatandaşların DP'den ayrılarak CHP'ye geçmesinde ekonomik darboğaz, zamlar ve vatandaşın mahrumiyete sürüklenmesi gibi nedenler vardı.⁵⁰

⁴⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 22.12.1958.

⁴⁵ Doğu Gazetesi, Sayı: 1284, 22.11.1958.

⁴⁶ Doğu Gazetesi, Sayı: 1269, 05.11.1958.

⁴⁷ Doğu Gazetesi, Sayı: 1274, 11.11.1958.

⁴⁸ Tepegören (Holku) köyünden Ali Altıntaş 16 arkadaşı, Orta Mahallede Salih Tunç ve aile efradı, Ambarcık köyünden Şükrü Altıntaş DP'den ayrılarak CHP'ye kayıt yaptıran isimler olarak verilmişlerdir. Halk Gazetesi, Sayı: 5261, 12.11.1958.

⁴⁹ Halk Gazetesi, Sayı: 5278, 17.11.1958. Akçaabat Salari Köyü DP Ocak Başkanı Hüseyin Baş DP'den ayrılarak CHP'ye geçmiştir. Halk Gazetesi, Sayı: 5275, 25.11.1958. 11 Aralık günü Yalı mahallesinden biri DP'den 10'u müstakil olmak üzere 11 vatandaş ayrılarak CHP'ye kayıt yaptırmışlardır. Halk Gazetesi, Sayı: 5290, 12.12.1958. DP'nin Vakfikebir teşkilatında da 1958 yılının Aralık ayında yoğun istifalar yaşanmış, istifa edenler CHP'ye kayıt yaptırmışlardır. Halk Gazetesi, Sayı: 5296, 19.12.1958.

⁵⁰ Halk Gazetesi, Sayı: 5276, 26.11.1958. Akçaabat'ın Şinik, Çatal Zeytin ve Dürpınar köylerinden de 1958 yılının Aralık ayında DP'den üç kişi istifa ederek CHP'ye kayıt yaptırmıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 5283, 04.12.1958.

1959 Yılında Trabzon'da Vatan Cephesi

Demokrat Parti Trabzon il teşkilatının içindeki hizipleşmenin⁵¹ de etkisi ile 1959 yılına gelindiğinde Trabzon'da Vatan Cephesi'ne katılımlar, Genel Merkezi memnun etmekten oldukça uzaktır. Nitekim Adnan Menderes 23 Ocak 1959 tarihinde Trabzon DP il teşkilatına gönderdiği bir tamimde Vatan Cephesi'ne en uygun katılımların Konya, Sivas, Balıkesir, Giresun, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Mardin, İzmir, Maraş, Gümüşhane ve Tokat gibi illerden olduğunu ve Trabzon'un bu illere göre oldukça geri kaldığını belirterek, İl Teşkilatının daha yoğun çalışmasını ve en kısa sürede alınacak olumlu sonuçları Genel Merkeze bildirmesini istemiştir.⁵² Menderes bu tamimde muhalefetin politikalarına karşı en iyi cevabın vatandaşların Vatan Cephesine desteği ile verileceğini şu sözlerle vurgulamıştır:

"7.10.1958 tarihli ve 2143 sayılı tamimden itibaren bize bildirilen Vatan Cephesi iltihakları Hakka çok şükür iki yüz otuz bini bulmuştur. Bunların /95'i muhalif partilerden iltihak edenlerdir... Muhalefetin inkârcı, insafsız nifakçı ve her ne pahasına olursa olsun memleketi kargaşalığa ve kardeşkanı dökmeğe götürecek meş'un usullere dahi başvurmaktan çekinmemek suretiyle devam ettirmekte olduğu politikanın Türk milletince çok iyi anlaşılmış olduğuna delalet eden bunu bir milli hadise olarak vasıflandırmakta mübalağa olmadığı kanaatindeyim..."

Muhalif basında vatandaşların DP'den istifa ederek CHP'ye kayıt yaptırdığına dair haberler 1959 yılında da yer almakla birlikte⁵³, Başbakan Adnan Menderes'in Trabzon DP İl Teşkilatına gönderdiği tamimin ardından özellikle ilçelerden DP'ye katılımların artmaya başladığını söyleyebiliriz. Sürmene'nin Ormanseven ve Küçük Vizera köylerinden⁵⁴ Merkez Orta Mahallesinden⁵⁵ CHP'den istifa ederek Vatan Cephesine katılanlar olmuştu. Küçük Vizera köyünden DP'ye katılanların Adnan Menderes'e çektikleri telgrafta şu ifadeler yer almaktadır:

⁵¹ Halk Gazetesi, Sayı: 5320, 17.01.1959. DP içindeki hizipleşmeler Belediye'ye de yansımıştır. 20.09.1957 tarihinde Demokrat Parti'de politikaya atılan fakat görevi süresince kendi partisinin üyeleri ile de sürekli problem yaşayan Ahmet Rasim Karanis, göreve geldikten sonra çok kısa bir sürede eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. 22.02.1958 tarihinde toplanan Belediye Meclisi'nde, Belediye Başkanı Ahmet Rasim Karanis'e itimatsızlık verilerek eski hesapların incelenmesi için iki müfettiş görevlendirilmesi kararı alınmıştır. 03.02.1959 tarihinde toplanan Belediye Meclisi toplantısında da 20 üyeden 19'u Başkan'a itimatsızlık oyu vermişlerdir. Tüm bu gelişmelerden sonra Ahmet Rasim Karanis istifa kararı almış ve istifasının kabulü ardından kısa bir süreliğine Özel İdare Müdürü Tahsin Kurt, Belediye Reisi Bakanı olarak Trabzon Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür. Yaklaşık iki buçuk ay kadar vekâletle yürütülen Trabzon Belediye Başkanlığı'na 14.05.1959 tarihinde DP Trabzon İl Başkanı Hüsnü Aybay, Meclis üyelerinin ittifakı ile seçilmiştir. Böylece DP içerisinde Aybay ve Karanis grupları arasındaki mücadeleden Aybay grubu galip çıkmıştır. Arslan, a.g.t., s.46-47.

⁵² BCA, 030.01/ 45.270.3, 23.01.1959.

⁵³ Halk Gazetesi, Sayı:5326, 24.01.1959. Temmuz ayında DP içindeki hizipleşmeden rahatsız oldukları gerekçesi ile Anıfa Köyü'nde 22 vatandaş daha DP'den ayrılarak CHP'ye kayıt yaptırmıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 5475, 28.07.1959.

⁵⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 09.02.1959, s.103.

⁵⁵ BCA, 010.09/ 217.674.1, 29.12.1959, s.180.

"Bizler... Halk Partisi'nin mensubu iken gaflet içinde bulunduğumuzu ancak şimdi anlamış bulunuyoruz. Nurlu irşatlarınız bütün Müslüman Türkleri zat-ı âlilerine ve Demokrat Parti'ye gönülden bağlamıştır... Zulüm ve fitne ocağı Halk Partisi'nden istifa ettik keyfiyeti yüksek ittilanıza arz eder radyodan neşrini dile-riz. Uzun müddet Halk Parti'de bulunmanın acı ve ızdırabını hala hissederken bu tefrika ocağından ayrıldığımız için bahtiyarız..."⁵⁶

Vatan Cephesi'ne Trabzon'dan katılımlarla ilgili belgelerden tespit ettiğimiz kadarıyla, 1959 yılı içerisinde Araklı ilçesinin merkezi ve Yarakar, Zaniki, Kadavol, Küçük Ayven gibi köylerinden toplam 410 kişi DP'ye kayıt yaptırmıştır. Bu katılımlar arasında Yarakar, Zaniki, Küçük Ayven, Kadavol gibi köylerden CHP, CKMP ve HP'ye mensup ocak başkanları, toptan istifa eden Yarakar köyünde HP ve Kadavol köyünde CHP idare heyetleri ve çeşitli muhalif partilere mensup vatandaşlar bulunmaktaydı. Yarakar köyü CHP Ocak Başkanı Ali Cebi, CKMP Ocak Başkanı Hakkı Cebi, Hürriyet Partisi Ocak Başkanı Ali Çankaya ve HP İdare Heyeti, DP'nin hizmetlerini takdir ettikleri ve muhalefetin yıkıcı faaliyetlerini onaylamadıkları gerekçeleri ile partilerinden istifa ederek Vatan Cephesine kayıt yaptırmışlardır.⁵⁷ Küçük Ayven köyü CHP Ocak Başkanı Abdullah Özgenç kendisi ile birlikte 43 kişi adına Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta "vatani bir borç olarak gördüğü" için Vatan Cephesi'ne katıldığını belirtmişti.⁵⁸ Araklı'nın merkezinden ise Vatan Cephesine vatandaşlar tarafından ilgi gösterilmemiş, bu yıl içerisinde sadece 30 kişi DP'ye katılmıştı.⁵⁹

Arsin ilçesinde Vatan Cephesi'ne yapılan kayıtlar bu ilçenin DP Başkanı Hüsnü Usta tarafından Genel Merkeze bildirilmiştir. Usta 16 Şubat 1959 tarihinde ilçede CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt yaptıran 10 aile reisinin isimlerini Başbakan Menderes'e liste halinde iletmiştir.⁶⁰ Yine 16 Şubat tarihli Hüsnü Usta'nın bir başka telgrafında Kocaba Köyü CHP İdare Heyetinden seçmenleri ile birlikte toplam 82 kişinin DP'ye geçtikleri bildirilmiştir.⁶¹

Yomra ilçesinden Vatan Cephesi'ne katılımlarla ilgili vatandaşların telgraf-ları incelendiğinde muhalif partilerden istifa edenlerin DP'ye geçme nedenleri-ni; DP'nin ülke genelinde yaptığı imar ve kalkınma hamlelerine bağladıkları görülmektedir. Nitekim bu yıl içerisinde Yomra CHP İdare Heyetinden Kemal,

⁵⁶ Sürmene DP 2.Başkanı Ali Saral'ın imzası bulunan bu telgrafın altında imzası bulunanların çoğun-luğu "Cebi" ailesinden olup, "Sürmen", "Şentürk", "Öztürk" ailelerinden de üyeler vardır. BCA, 010.09/ 217.674.1, 10.02.1959, s.181.

⁵⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 27.01.1959; BCA, 010.09/ 217.674.1, 02.02.1959; BCA, 010.09/ 217.674.1, 07.02.1959; BCA, 010.09/ 217.674.1, 09.02.1959.

⁵⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.03.1959, s.188. Zaniki köyünden CMP Ocak Başkanı Mustafa Cebi 64 arkadaşı, Muhtar Şükrü Ayçiçek 150 arkadaşı, BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.02.1959. Yusufoglu Yakup Cebi 68 arkadaşı, BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.02.1959, 23.02.1959, s.191; BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.03.1959, s.188. Kadavol köyünden CHP Ocak Başkanı Şükrü Cebi, İdare Heyeti ve muhalif partilerden 50 kişi. CHP Kadavol Ocak İdare Heyeti: Hasan Cebi, Reşit Cebi, Yusuf Cebi, Hakkı Cebi, Kazım Erbay. BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.02.1959, s.195; Adnan Menderes'e çekilen telgraflara göre bu katılımlar verilmiştir. BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.02.1959, s.194; BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.187...

⁵⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.02.1959, s.194; BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.192; BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.187.

⁶⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.95.

⁶¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.97.

Ahmet, İbrahim, Yılmaz Ergun ve İbrahim ile Ali Kemal Özer, 2 Mayıs 1959 tarihinde Adnan Menderes'e gönderdikleri telgrafta, DP'nin ülke çapında imar ve kalkınma faaliyetlerini görerek CHP'den istifa ettiklerini ve DP saflarında yer aldıklarını bildirmişlerdir.⁶² Ayrıca bu ilçeye bağlı Kuhla, İkisü gibi köylerden 1959 yılı içerisinde CHP'ye ve HP'ye mensup toplam 157 kişi daha Demokrat Partiye kayıt yaptırmıştır.⁶³

Akçaabat, 1959 yılında Trabzon'da CHP ve DP çekişmesinin en yoğun yaşandığı ilçelerden birisidir. Bu ilçeden gerek Vatan Cephesi'ne gerekse CHP'ye yapılan katılımlarla ilgili güvenilir bilgiler edinmek zordur. Çünkü hem CHP'nin sözcülüğünü Trabzon'da yapan "Halk" hem de iktidarın sözcülüğünü yapan "Doğu" ve "Demokrat Çaykara" gazetelerinde konu ile ilgili yayınlanan haberler birbirleri ile benzeşmemektedir. İktidar taraftarı gazetelerde Akçaabat'ta CHP Teşkilatının çöktüğü şeklinde haberler yer alırken aynı dönemde Halk Gazetesi'nde bu ilçede DP'den yoğun bir şekilde istifalar yapıldığı iddia ediliyordu.

Akçaabat'ta CHP'nin etkin olduğu Suva köyünde 1959 yılının başında Güç Birliğine karşı çıktıkları gerekçesi ile 128 aile reisinin muhalefet partilerinden ayrılarak DP'ye kayıt yaptırdıklarına dair Doğu Gazetesi'nde haberler yer almıştır.⁶⁴ 1959 yılının Aralık ayında eski Belediye Başkanı Emin Serdar'ın ihraç edilmesi ile başlayan Akçaabat CHP teşkilatı içerisindeki huzursuzluk nedeniyle, 500 kişinin CHP'den istifa ederek DP'ye katıldığı, "Doğu" ile birlikte DP yanlısı bir diğer gazete olan Demokrat Çaykara'nın 9-10 Aralık 1959 tarihli yayınlarında iddia edilmiş⁶⁵ ve Doğu Gazetesi'nin 21 Aralık 1959 tarihli yayınında Akçaabat CHP teşkilatlarındaki huzursuzluğun devam ettiği ve istifa edenlerin sayısının 600'e ulaştığı belirtilmişti.⁶⁶ Halk Gazetesi'nde ise bu haberlerin aksine sık sık Akçaabat'ta DP teşkilatlarından istifalarla ilgili haberler yer almıştır. Örneğin 1959 yılının Temmuz ayında Akyazı köyünden 160, bu yılın Kasım ayının son günlerinde de Demir-Kapı köyünden 131, Çiğdemli köyünden ise 10 kişinin DP'den istifa ederek CHP'ye geçtikleri yönündeki bilgiler bunlardan sadece bir kaçıdır.⁶⁷

Of ilçesinde ağırlıklı olarak Hayrat bucağı ve bu bucağa bağlı köylerden DP'ye katılımlar olmuştur. Zisino köyünden 15 aile reisi adına Sefer Fazlı Ersoy,⁶⁸ Of'a bağlı Hayrat Bucağı Toramanlı Köyü Muhtarı ve CMP İkinci Başkanı

⁶² BCA, 010.09/ 217.674.1, 02.05.1959, s.87.

⁶³ Doğu Gazetesi, Sayı: 1319, 02.01.1959; BCA, 010.09/ 217.674.1, 04.09.1959, s.201; Doğu Gazetesi, Sayı: 1319, 02.01.1959.

⁶⁴ 1957 seçimlerinde DP bu köyden 201, CHP ise 351 oy almıştı. Doğu Gazetesi, Sayı: 1330, 15.01.1959.

⁶⁵ Demokrat Çaykara Gazetesi, Sayı: 2107-116, 09.12.1959; Doğu Gazetesi, Sayı: 1603, 10.12.1959.

⁶⁶ Doğu Gazetesi, Sayı: 1612, 21.12.1959.

⁶⁷ Akçaabat'ın Duman Kaya köyünden 9 kişi DP'den ayrılarak CHP'ye geçmişlerdi. Halk Gazetesi, Sayı:5326, 24.01.1959. Temmuz ayında Akyazı (Suva) köyünden 160 kişinin DP'den ayrılarak CHP'ye kayıt yaptırdığı bilgisi ve istifa edenlerin isimleri Halk Gazetesi'nde yer almıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 5472, 24.07.1959. Eylül ayında da DP Akçaabat teşkilatından 32 vatandaş partilerinden istifa ederek CHP'ye kayıt yaptırmıştır. Halk Gazetesi, Sayı: 5529, 29.09.1959; Halk Gazetesi, Sayı: 5582, 01.12.1959. Aralık ayında 12 vatandaş DP'den ayrılarak CHP'ye kayıt yaptırdı. Halk Gazetesi, Sayı: 5588, 08.12.1959.

⁶⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 09.01.1959, s.206.

Cemal Demircan 87 arkadaşı ile birlikte DP'nin hizmetlerini takdir ettikleri ve muhalefetin inkârcı politikalarını yıkıcılık olarak gördükleri için CMP'den,⁶⁹ Meseroş köyünden Raif Mollaoğlu ve Hasan Albayrak DP'nin çalışmalarını takdir ettikleri, yine Hayrat bucağına bağlı Alanehangova köyünden Fuat Balaşoğlu ve İsmail Balaşoğlu aile efratları ile birlikte CHP'den⁷⁰ istifa ederek DP'ye kayıt yaptırmışlardır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla o dönemlerde CHP ağırlıklı bir çizgide bulunan Of ilçesinin merkezinde yaşayan vatandaşlar Vatan Cephesi'ne ilgi göstermemişlerdir.

1959 yılı içerisinde DP Teşkilatının çalışmaları sonucunda özellikle bağlı köylerinden Vatan Cephesi'ne yoğun katılımların olduğu ilçelerden birisi de Çaykara'dır. Bu ilçenin Şinek bucağına bağlı Karaçam köyü Kotlu Mahallesi'nde 180 seçmenin kaydı ile Demokrat Parti Ocağı açılmış⁷¹ ve Köknar, Yeşilalan, Eğridere, Karaçam, Şahinkaya, Visir, Taşlıgedik, Aşağı Kumlu köylerinden Demokrat Parti'ye yoğun katılımlar olmuştur. CHP'den istifa ederek DP'ye geçen Çaykaralı vatandaşlar telgrafların genelinde olduğu gibi istifa gerekçelerinde, DP'nin icraatlarını takdir ettiklerini ve muhalefetin faaliyetlerini yıkıcı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

1959 yılı içerisinde Çaykara ilçesinde CHP'den istifa edip DP'ye kayıt yaptıran vatandaşların isimleri şöyledir: Köknar (Aşağı Ogene) köyünden Durmuş Akkale⁷², Abdullah Goral⁷³, "Yıldız" ailesinden dört kişi⁷⁴, Kadir Tatlı ve ailesi, Mahmut Küçük, İbrahim Goral ve Yusuf Tanrıku.⁷⁵ Çaykara'nın Yeşilalan köyünden Ali Yıldız⁷⁶, İsmail Kahveci ve Süleyman Kahveci⁷⁷; Eğridere köyünden Saffet Hoş⁷⁸, Karaçam köyünden "Kılıç" ailesinden 10⁷⁹, "Bayram" ailesinden yedi kişi⁸⁰; Şahinkaya köyünden Mehmet Ölmez⁸¹; ilçe merkezinden "Soysal" ailesinden dört kişi⁸², Visir köyünden Ali Aktürk ve Mahmut Yiğit aileleri ile birlikte,⁸³ Taşlıgedik köyünden 21,⁸⁴ Aşağı Kumlu köyünden 101 kişi.⁸⁵

⁶⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 29.01.1959, s.205.

⁷⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 18.02.1959, s.204; BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.05.1959, s.203; BCA, 010.09/ 217.674.1, 13.05.1959, s.202.

⁷¹ Ocağın açılışı ile ilgili telgraf şöyledir: " Bucağımıza bağlı Karaçam köyü 180 seçmenli Kotlu mahallesinde Vatan Cephesi namıyla bir Demokrat Parti Ocağı açarak 180 seçmenin kaydının icra edildiğini saygı ile arz ederim. Şinek Köyü Bucak Başkanı Vahit Çimen". BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.04.1959, s.166.

⁷² BCA, 010.09/ 217.674.1, 12.01.1959, 175.

⁷³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 12.01, 1959, s.174.

⁷⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.01.1959, s.173.

⁷⁵ BCA, 010.09/ 217.674.1, 12.02.1959, s.171.

⁷⁶ BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.02.1959, s.170.

⁷⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.03.1959, s.167.

⁷⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 06.03.1959, s.168.

⁷⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.05.1959, s.164.

⁸⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 25.04.1959, s.165.

⁸¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 26.02.1959, s.169.

⁸² BCA, 010.09/ 217.674.1, 25.04.1959, s.165.

⁸³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 12.05.1959, s.158-159.

⁸⁴ Demokrat Çaykara Gazetesi, Sayı: 2041-50, 22.09.1959.

⁸⁵ Demokrat Çaykara Gazetesi, Sayı: 2107-116, 09.12.1959; Doğu Gazetesi, Sayı: 1603, 10.12.1959.

Vakfikebir ilçesinden Vatan Cephesine en önemli katılım 1957 seçimlerinde CHP Trabzon Milletvekili Adayı, eski Vakfikebir Belediye Başkanı ve Vilayet Umumi Meclis Üyesi Ömer Kulein'in DP saflarında yer alması ile gerçekleşmişti. Böylece bu ilçede Demokrat Parti büyük bir güç kazanmıştır. DP Genel Merkezinde de büyük bir memnuniyet yaratan Ömer Kulein'in katılımı dolayısı ile Adnan Menderes, Ömer Kulein'e bu iltihaktan duyduğu memnuniyeti dile getiren cevabi bir telgraf göndermiştir.⁸⁶ Yine Vakfikebir'e bağlı Hamzalı Köyü Muhtarı Ahmet Bilgin CHP'den ayrılarak DP'ye kayıt yaptırmıştır.⁸⁷ Ayrıca bu ilçenin Kirazlık, Hacıköy ve Hamzalı köylerinden 95 aile reisinin muhalefet partilerinden istifa ederek DP'ye kayıt yaptırdığına dair isim listesi 23 Ocak 1959 tarihli Doğu Gazetesi'nde yayınlanmıştır.⁸⁸

1959 yılında Trabzon Merkez ve Arsin ilçesinde muhalif partilerden istifa eden vatandaşlar tarafından Vatan Cephesi Ocakları açılmıştır. 15 Şubat 1959 tarihinde Arsin ilçesine bağlı Dağaran köyünde 179 seçmen tarafından "Menderes Ocağını",⁸⁹ 15 Mayıs 1959 tarihinde Arsin'in Yeşilce mahallesinde 90 seçmen "Yeşilce Ocağını" kurmuş ve bu ocaklar DP il başkanının da hazır bulunduğu bir törenle açılmıştır.⁹⁰ Trabzon'un Çömlekçi Mahallesi ise 7 Eylül 1959 tarihinde 300 kişinin ve DP il başkanının hazır bulunduğu bir toplantı ile Vatan Cephesi Ocağı açılmıştır.⁹¹

Adnan Menderes, gönülleri hoş tutulmak suretiyle HP ve CKMP teşkilatlarından DP'ye daha yoğun katılımlar olmasını istemiş ve özellikle CHP ile birleşme kararından memnun olmayan Hürriyet Partisi mensuplarının DP'ye kazandırılması hedeflenmiştir. Nitekim Hürriyet Partisi'nden Demokrat Parti'ye en önemli katılım 1959 yılının ilk günlerinde bu partinin Trabzon İl Başkanı Eczacı Mehmet Özatalay'ın, HP il başkanlığından istifa ederek aile ve akrabaları ile birlikte Vatan Cephesine kayıt yaptırması ile gerçekleşmiştir.⁹² CHP ile birleşmeye tepki gösteren Çaykara ilçesi Şerah bucağı eski Hürriyet Partisi Başkanı Celal Eroğlu, Adnan Menderes'e gönderdiği bağlılık telgrafında CHP ve HP arasında gerçekleştirilen "Güç Birliği"ni eleştirmiştir:

"Tahayyül ettikleri seviyeye milletçe oturtulmayan Hürriyet Partisi idarecileri memlekette sevilmeyen CHP ile güç birliği namı altında birleşmeleri ile bizleri dahi peşlerinden sürükleyeceklerini zannederek aldanmışlardır. Birleşmeye müteakip bütün teşkilatlarımızla birlikte HP'den istifa ederek DP saflarına kaydımızı yaptırarak ve DP'nin şimdiki ocak kongresinde reisliğe seçilmeliğimiz bizler eskisinden daha fazla parti saflarında çalışmaya teşvik etmektedir..."⁹³

⁸⁶ Doğu Gazetesi, Sayı: 1326, 10.01.1959; Arslan, a.g.t, s.353.

⁸⁷ Doğu Gazetesi, Sayı: 1326, 10.01.1959.

⁸⁸ Doğu Gazetesi, Sayı: 1337, 23.01.1959.

⁸⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 15.02.1959, s.99.

⁹⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 15.05.1959, s.86.

⁹¹ Bu mahallede Vatan Cephesi Ocak İdare Heyeti Başkanı Ahmet Tosun'dur. İkinci başkan Mustafa Bulgan, muhasip Kamil Dinç, kâtip Ali Osman Korkmaz ve üyeler Rahmi Reis, Temel Usta ve Yakup Sungur. BCA, 010.09/ 217.674.1, 07.09.1959, s.7.

⁹² BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.01.1959, s.108.

⁹³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.01.1959, s.172.

CHP'den istifa eden vatandaşlar genellikle istifa gerekçelerinde CHP'nin ülkede yaşanan olaylara ve iktidara karşı tutumundan duydukları memnuniyetsizliği sebep göstermişlerdir. Akçaabat ilçesi Derecik'ten İlyas Baki 3 Şubat 1959 tarihinde Adnan Menderes'e çektiği telgrafta mensubu bulunduğu CHP'nin yanlış yola girdiğini ve DP'nin ülke için çalışmalarını görünce vicdani rahatsızlık duyduğunu bu nedenle de aile efradı ile birlikte Vatan Cephesi'ne kabul edilmelerini istemiştir.⁹⁴ 26 Şubat 1959 tarihli Trabzon Bahçecik Mahallesi'nde ikamet eden Mevlut Şirin altı kişilik ailesi ile birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye katılma nedenini Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta şöyle belirtmiştir:

"Kurulduğundan beri CHP saflarında bulunmakta idim. Fakat sekiz seneden beri bu mübarek vatanın maddi ve manevi hayatında yaptığınız ve inşallah daha da yapacağınız imar ve hakikatleri inkâr eden CHP'de daha fazla kalmayı vicdanım müsaade etmediğinden altı kişilik ailemle birlikte DP Vatan Cephesi'ne iltihak ettiğimi gururla arz ederim".⁹⁵

24 Mart 1959 tarihli Trabzon Merkez Zangarya köyünden "Şılbi", "Tüfekçi", "Akçay", "Macit", "Mazlum" ve "Bülbül" ailelerine mensup 11 aile reisi de Başbakan Adnan Menderes'e Vatan Cephesi'ne iştiraklerine dair çektikleri telgrafta şu ifadelerle yer vermişlerdir: *"Evvelce saflarında bulunduğumuz CHP idarecilerinin son tutumları karşısında evvelce vatanperverane hizmetlerinizin zaten hayranı idik. Bu defa başında bulunduğunuz DP saflarına iltihak eylediğimizi en derin sevgi ve saygılarımızla arz ederiz."⁹⁶*

Pelitli'den,⁹⁷ Anifa köyünden,⁹⁸ Maçka Güzelyayla ve Bakımlı köylerinden toplam 161 vatandaş CHP'nin politikalarını tasvip etmediklerini belirterek bu partiden ayrılmış ve DP'ye geçmişlerdir. DP'ye kayıt yaptıranlar arasında Maçka Güzelyayla Köyü CHP Ocak Başkanı Hasan Ali Atalay⁹⁹ ve Maçka'nın Bakımlı Köyü Muhtarı da bulunmaktaydı.¹⁰⁰

1959 yılının Şubat ayında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Trabzon il teşkilatının DP'ye katılacakları yönünde basında haberler yer almıştır. CKMP İdare Heyeti 7-9 Şubat günlerinde toplanarak bu iddiaları yayınladıkları tebliğle reddetmişlerdir.¹⁰¹ Fakat 1959 yılı içerisinde CKMP Trabzon teşkilatından istifalar ve DP'ye önemli katılımlar olmuştur. Örneğin Yomra'nın Kuhla köyünden bir grup,¹⁰² Arsin'den Ali Paşa Gürsoy ve 44 arkadaşı,¹⁰³ Arsin Kocaba köyünden 39 kişi ve aile efratları,¹⁰⁴ Yomra'nın Dağdelen köyünden Hakkı Murat adlı kişi ve ailesi CKMP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını Adnan

⁹⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 03.02.1959, s.105.

⁹⁵ BCA, 010.09/ 217.674.1, 26.02.1959, s.94.

⁹⁶ BCA, 010.09/ 217.674.1, 24.03.1959, s.91.

⁹⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 13.06.1959, s.84.

⁹⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 19.06.1959, s.82.

⁹⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 26.01.1959, s.155.

¹⁰⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 18.02.1959, s.154.

¹⁰¹ Hakimiyet Gazetesi, Sayı: 194, 12 Şubat 1959.

¹⁰² Doğu Gazetesi, Sayı: 1319, 02.01.1959.

¹⁰³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 31.01.1959, s.106.

¹⁰⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.96.

Menderes'e çektikleri telgraflarda bildirmişlerdir.¹⁰⁵ Trabzon Hoşoğlan CKMP Başkanı Murat Sağıroğlu'nun ve Avukat Azmi Özer'in isimlerinin yer aldığı 14 Eylül 1959 tarihli telgrafta, bucağa bağlı 260 üyenin DP'ye iltihaklarını sağlamak için partilerinden istifa ederek, millet ve memleketin saadeti için verimli çalışmalar yapan DP'ye kayıt yaptırdıkları belirtilmektedir.¹⁰⁶

Muhalefet partilerinden istifa eden ve DP'ye kayıt yaptıran vatandaşlar toplu halde Adnan Menderes'e telgraf çekmişler veya liste halinde genellikle DP'nin il, ilçe, bucak ve ocak başkanları veya üyeleri tarafından Genel Merkeze bildirilmişlerdir. Fakat vatandaşların bireysel olarak da başvuruları olmuştur. Yomra Mesonaizir mahallesinden Hasan Bakkaloğlu,¹⁰⁷ İsmail Türedi, Kamil Turan ailesi ile birlikte¹⁰⁸ ve Çaykara ilçesinden Şevket Yazıcı Başbakana ayrı ayrı gönderdikleri telgraflarında CHP'den istifa ederek DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir.¹⁰⁹

Adnan Menderes'e çekilen bazı telgraflarda DP teşkilatının yanlış anlamlar nedeniyle haksız uygulamalarda bulunduğu dair eleştiriler yer almaktadır. 14 Ağustos 1959 tarihli DP Yomra İlçe Başkanı ve Küçük Şana Ocak Başkanı Temel Tosun'un ayrı olarak gönderdikleri iki telgrafta, Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti Teftiş Heyeti Başkanı Kazım Koral'ın CHP'li olduğu iddia edilerek istifaya zorlandığı ifade edilmiş ve bu durumun Yomra DP teşkilatında üzüntü ile karşılandığı belirtilmiştir. Telgraflarda Kazım Koral ve arkadaşlarının 1954 seçimlerinde halkın DP'ye oy vermesi için mektupları bulunduğu hatırlatılarak, Koral hakkındaki iddialara tepki gösterilmiştir.¹¹⁰

1960 Yılında Trabzon'da Vatan Cephesi (1 Ocak-27 Mayıs 1960)

1960 yılı içerisinde Trabzon'dan Vatan Cephesi'ne en önemli katılım Reisoğlu otobüs firmasının sahibi Yusuf Reisoğlu'nun DP'ye kayıt yaptırması ile gerçekleşmiştir. Çünkü 1950'li yıllarda Trabzon'da oldukça etkili bir isim olan Reisoğlu'nun DP'ye girişi ile birlikte daha önce en fazla yüzlü rakamlarla ifade edilen Vatan Cephesi'ne yapılan katılımlar, toplu halde binli rakamlarla ifade edilmeye başlanmıştır. Nitekim Yusuf Yakup Reisoğlu, DP'ye katılımı sonrası 2 Nisan 1960 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'e çektiği telgrafın ekinde kendisi ile birlikte Trabzon'un Tonya, Yomra, Maçka, Akçaabat ve Merkez ilçelerine bağlı mahalle ve köylerden DP'ye geçen bin kişinin listesini iletmiştir.¹¹¹

Yusuf Yakup Reisoğlu 21 Nisan 1960 tarihinde Adnan Menderes'e çektiği bir başka telgrafta 20 Nisan tarihi itibarıyla 1034 kişinin DP'ye giriş beyannamelerini il merkezine teslim ettiğini, Maçka ilçesinin Kalyon bucağına bağlı köylerden bin kişinin de DP'ye giriş beyannamelerinin elinde bulunduğunu ve çalışmalarına devam ederek yirmi gün içerisinde bin kişiyi daha DP'ye ka-

¹⁰⁵ BCA, 010.09/ 217.674.1, 10.03.1959, s.93.

¹⁰⁶ BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.09.1959, s.78.

¹⁰⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 24.01.1959, s.107.

¹⁰⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 16.02.1959, s.98 . BCA, 010.09/ 217.674.1, 13.02.1959, s.100.

¹⁰⁹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 11.05.1959, s.163.

¹¹⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.08.1959, s.80; BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.08.1959, s.81.

¹¹¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 02.04.1960.

zandıracağını belirtmiştir.¹¹² Reisoğlu'nun çalışmaları DP Trabzon il merkezi tarafından da büyük bir takdirle karşılanmıştır. Nitekim DP İl Başkanı Hüsnü Aybay, 25 Nisan 1960 tarihinde DP Genel Başkanlığı'na gönderdiği bir telgrafta Yakup Reisoğlu'nun Trabzon'un muhtelif yerlerinden 20 Nisan tarihine kadar 2075 kişiyi bizzat DP'ye kayıt ettirdiği bilgisini vermiştir.¹¹³

Reisoğlu'nun DP'ye katılımı, Trabzon DP teşkilatında büyük bir memnuniyet yaratmış ve ocak, bucak ve ilçe başkanları Başbakan Adnan Menderes'e çektikleri telgraflarda bu durumdan duydukları mutluluğu dile getirmişlerdir.¹¹⁴ Bu telgraflarda genellikle "*Reisoğlu'nun partimize geçmesinden mutluluk duyduğumuzu arz ederiz*" şeklinde kısa ifadelerle yer verilmiştir.¹¹⁵ Yine benzer ifadelerin yer aldığı telgrafların bir kısmı "*acele*" başlığı ile gönderilmiştir.¹¹⁶ Vakfikebir DP İlçe Başkanı Rıza Bahadır ve Vakfikebir Merkez Bucak İdare Heyeti Başkanı Mehmet Birincioğlu'nun Başbakan'a çektikleri telgraflarda, Trabzon'da kurulan geçici İl İdare Kurulunun toparlayıcı çalışmaları sayesinde Reisoğlu'nun DP'ye katılımının gerçekleştirilmesine vurgu yapılmıştır.¹¹⁷

Reisoğlu'nun DP saflarında yer alması ile Yomra Zurha köyünden yüz seçmen,¹¹⁸ Sürmene ilçesinde CHP üyesi olan tüccarlardan Remzi Genççay, Reiso-

¹¹² BCA, 010.09/217.674.1, 21.04.1960

¹¹³ BCA, 010.09/217.674.1, 25.04.1960

¹¹⁴ BCA, 010.09/217.674.1, 28.03.1960

¹¹⁵ Vakfikebir Cumhuriyet Mahallesi DP ocak başkanı Murat Aksoy, Vakfikebir Soğuksu DP ocak başkanı Osman Yayla, Vakfikebir Dere gözü köyü DP ocak başkanı Musa Gümüş, Vakfikebir Güneysu DP Ocak Başkanı Sabri Uludüz, BCA, 010.09/217.674.1, 04.04.1960; Şalpazarı DP Bucak Başkanı Resul, BCA, 010.09/217.674.1.

¹¹⁶ Vakfikebir DP ilçe idare kurulu üyesi Ali Rıza Kamiloğlu, Vakfikebir Caferli köyü ocak başkanı Yusuf Yağcı, Vakfikebir DP Üyesi ve Belediye reisi Ali Alp, Vakfikebir Çamlık köyü DP ocak başkanı Ali Bahadır, BCA, 010.09/217.674.1,04.04.1960.

¹¹⁷ BCA, 010.09/217.674.1, 03.04.1960.

¹¹⁸ Başbakan Adnan Menderes'e Reisoğlu'nun DP'ye katılımından dolayı 2 Nisan 1960 tarihinde telgraf çeken diğer DP Trabzon teşkilatı üyeleri şunlardır: Arsin Kendirli DP Ocak Başkanı Hüseyin Gürsoy, Sürmene ilçe teşkilatından Mehmet Cebi, Sürmene Mağavla Ocak Başkanı İsmail Gençay, Arsin DP İlçe Başkanı Hüsnü Usta, Araklı Yaravor köyü DP ocağı adına Hakkı Cemil, Sürmene Küçükdere bucağı DP kurucularından Hüseyin Esertaş, Yomra DP teşkilatından Yakup Şen, Merkez ilçesi 1 Nolu Bucak Başkanı Harun Şentürk, Erdoğdu mahallesi DP Ocak Başkanı İsmail Ata, Merkez İlçe Başkanı Haydar Üçüncüoğlu, BCA, 010.09/217.674.1, 02.04.1960. 5 Şubat 1960 tarihinde Araklı Belediyesi Üyesi Ahmet Çakır, BCA, 010.09/217.674.1, 05.02.1960; 26 Mart 1960 tarihinde Kurtuluş Mahallesi DP Ocak Başkanı Mehmet Salih, DP Hamsiköy Bucak Başkanı Mustafa Atalay, Torolli Köyü Ocak Başkanı Zekeriya Özkan, Maçka Ayvasıl Bucağı Başkanı Cemal Aydın, Yalı Mahallesi Ocak Başkanı Yaşar Aydın; BCA, 010.09/217.674.1, 26.03.1960; 28.03. 1960 tarihli Yomra Ocak Köyü DP Ocak Başkanı Abdurrahman Gümrük, Yomra Dirana Mahallesi Ocak Başkanı Hasan Yılmaz, Yomra Eşkıvaz Köyü Ocak Başkanı H.İbrahim Yıldız, Yomra Mesonaizir DP Ocak Başkanı Sait Sarı, Yomra Yokuşlu Köyü Ocak Başkanı Ömer Aydoğdu, Yomra Civera Mahallesi Ocak Başkanı Abdurrahman Pehlivan, Yomra Gohalı Mahallesi Ocak Başkanı Şahin Karalı, Yomra Büyük Şana Köyü Ocak Başkanı Osman Gün, Maçka Sesara Köyü DP Ocak Başkanı Hakkı Yılmaz, Maçka Mendi Köyü DP Ocak Başkanı Hasan Aydın, Maçka Zogeno Köyü DP Başkanı Temel Yeşilyurt, Maçka Bahçe Köyü Temel Çatırcı, Maçka Sovilli Köyü DP Ocak Başkanı Ş. Salih, Maçka Yanika Sohon Köyü Ocak Başkanı, Maçka DP Ayvasıl Ocağı adına Şevket, Maçka Dereli Köyü DP Ocak Teşkilatı adına Murat Sadıklar, Maçka Kendirli DP Başkanı Ömer Ş., Maçka Başkurt Köyü DP Ocak Başkanı Faik Ren, Maçka Çakılıca Köyü Ocak Başkanı Sabri Reis, Maçka Yenizmaç Köyü Ocak Başkanı Mehmet Yazıcı, Tonya DP İlçe İdare Heyeti adına Rahmi Başkan, Tonya Tandırlı Köyü Ocak Başkanı Rasim Yeşilyurt, DP Yomra Vatan Cephesi Ocak Başkanı Osman Gümrükçü, Yomra Özler Köyü Ocak Başkanı Rasim Coşkun, Yomra

ğullarının halka hizmetleri ve onlara olan bağlılıkları vasıtasıyla 500 kişi ile Vatan Cephesi'ne katılmışlardır.¹¹⁹ Yine bu vesile ile Ayvasıl'a bağlı Kozluca köyünden Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne mensup Akyüz, Aydın, Aydemir ve Yılmaz ailelerinden 18 kişi DP'ye geçmişlerdir.¹²⁰

Yusuf Yakup Reisoğlu'nun DP'ye katılımı vesilesiyle Başbakan Menderes'e çekilen birkaç telgrafta bazı milletvekilleri tarafından, Reisoğlu otobüs firmasının işlerini sekteye uğratmak için çaba sarf edildiği şeklinde iddialara yer verilmiştir. Trabzon Merkez Bucak Başkanı Dursun Bülbül tarafından 25 ocak ve 25 muhtar adına Başbakan'a çekilen 20 Mayıs 1960 tarihli telgrafta bu yönde iddialar mevcuttur:

*"Senelerden beri DP'ye girmesini arzu ettiğimiz Yusuf Yakup Reisoğlu'nun bu kere partimizin saflarında görmemizden memnunluk duyarken kısa bir zamanda DP saflarına 2000 kişinin kaydını bizzat yaptırdığı bu günlerde mebuslarımız tarafından Reisoğlu şehirlerarası otobüsleri teşkilatını dağıtmak ve Reisoğlu'nun çalışma saha ve imkanlarını sekteye uğratarak maksatlı propaganda ettiklerini duymaktayız. Üzüntülerimizi 25 ocak ve 25 muhtar adına 20 bin seçmen adına teessürlerimizi bildirir biz gibi küçük kurullardan büyüyen vazifesini bilmeyen bu gibi mebuslara vazifesini öğretmenizi bu büyük üzüntü ve teessürlerimizi memleket namına nazarı itibara almanızı rica eder ellerinizden öperiz."*¹²¹

Benzer ifadeler Tonya ilçesi DP Teşkilatı, 30 ocak ve 30 köy adına DP Başkanı Rahmi imzası ile 21 Mayıs 1960 tarihinde Adnan Menderes'e çekilen telgrafta da yer almaktadır:

"Bütün Tonya kazası 30 köy 40 ocak 14000 seçmen ve en küçüğünden en yaşlımıza kadar bütün Tonyalı kardeşlerimizin sevgi alaka ve bağlılığını üzerine toplayan Reisoğlu otobüsleri sahibi Yusuf Reisoğlu'nun çok kısa bir zamanda memleket hizmetine gösterdiği büyük hizmetleri fakir, hasta ve ihtiyaçlı vatandaşın meccanen Türkiye'nin her yerine sevk eden memura, askere, talebeye tenzilatlı tarife yapan ve en iyi muameleleri ile yolcularını sevk ettiren bu firmanın üstelik Demokrat Parti saflarına gösterdiği çalışmalar ilk hamlede 300 kişinin partimize kaza İdare Heyetine bizzat Yusuf Reisoğlu'nun teşvik ve yardımları ile girmiştir. Partimize yardımları ile daha fazla iştirakler olacaktır. Yalnız bizlerin reyleri ile seçilen mebuslarımızdan bazıları bu iyi hareketlere karşı menfaatleri haleldar olanların teşvikleri ile kazamızda esefle güzel ve sevilen firmanın hareketlerine karşı kötü ve yakıcı çalışmaları kazamızda esefle duyurulmuştur. 14000 seçmen adına bu hareketleri reddeder daima bizlere iyi ve yardımı olan Reisoğ-

Kaşüstü Ocak Başkanı Hasan Çam, Yomra Taşdelen Köyü Ocak Başkanı Davut İskender, Yomra Ozavak Bucak Başkanı Mehmet Yılmaz, DP Yomra Bucak Başkanı Yusuf Şimşek. 30 DP ocağı adına çektiği DP Merkez Bucak Başkanı Dursun Bülbül. BCA, 010.09/217.674.1, 28.03.1960; 29.03.1960 tarihli Erdoğdu Mahallesi DP Semt Ocak Başkanı İsmail Ata; 30.03.1960 tarihli Vakfıkebir İskefiye Bucağı DP İdare Heyeti Başkanı Yaşar Bektaş, Kavakmeydanı Mahallesi DP Ocak Başkanı Selahattin Özdemir, Hızırbey Mahallesi Ocak Başkanı Zekeriya Bahar. BCA, 010.09/217.674.1, 30.03.1960; 04.04.1960 tarihinde Trabzon tüccarlarından Salih Aydın. BCA, 010.09/217.674.1, 04.04.1960; Maçka Zavera Köyü Muhtarı Mehmet Uçar. BCA, 010.09/217.674.1, 25.05.1960.

¹¹⁹ BCA, 010.09/217.674.1, 02.03.1960

¹²⁰ BCA, 010.09/217.674.1, 03.04.1960.

¹²¹ BCA, 010.09/217.674.1, 20.05.1960.

lu'nun çalışma zevkini kıran bu hareketlere müsaade etmemenizi ve bütün Tonya kazası adına size bağlılık ve Cenabı Allaktan bu büyük hizmet ve çalışmalarınızda kolaylık... diler ellerinizden öperiz.”¹²²

Reisoğlu'nun etkisi dışında 1960 yılı içerisinde DP'ye başka katılımlar da olmuştur. Trabzon Merkez Gazipaşa Mahallesi CHP İkinci Başkanı Temel Yılmaz ailesinden yedi kişi ile 17 Ocak 1960 tarihinde Adnan Menderes'e çektikleri telgrafta, ülkenin geleceği için yapılan çalışmaları CHP'nin köreltmek niyetinde olduğunu düşündükleri için bu partiden istifa ederek DP saflarına katıldıklarını bildirmişlerdir.¹²³ 1960 yılının başında partilerinden ayrılarak DP saflarında yer alan Merkez ilçesine bağlı Başdurak köyünden CHP'den 139, CMP'den yüz ve yine Merkeze bağlı köylerden 12 kişinin listesi Trabzon Gazetesi'nde yayınlanmıştır.¹²⁴ Merkez bucağına bağlı Yenimahallede dört kişi¹²⁵, “Akşan” ailesinden 19 kişi¹²⁶ ve “Kum” ailesine mensup bazı üyeler partilerinin gidişatından memnun olmadıkları gerekçeleri ile DP'ye geçmişlerdir.¹²⁷

27 Mayıs 1960 tarihine kadar Akçaabat Düzköy bucağından 114, Demirkapı köyünden 66 kişi;¹²⁸ Yomra'nın Kuhla köyünden CKMP ve CHP'den ayrılan 19 kişi DP'ye kayıt yaptırmıştır. Vakıfkebir ilçesinde ise Akkise köyü CKMP Ocak İdare Kurulu Başkanı ve üyeleri DP'ye geçmişler ve böylece bu köyde CKMP ocağı tamamen kapanmıştır.¹²⁹ Çaykara ilçesinde Vatan Cephesi'ne, önemli bir katılım Şerah bucağı CHP Ocak Başkanı Erdoğan Özen'in ve 11 kişinin partilerinden istifa ederek kayıt yaptırmaları ile gerçekleşmiştir.¹³⁰ Bu yılın Mart ayında da aynı ilçenin Dernek bucağında CHP'den istifa eden 29 ve CKMP'den istifa eden 11 kişi DP'ye geçmişlerdir.¹³¹

Maçka ilçesinde 1960 yılının ilk günlerinde CHP'den istifa edenler “Altındere DP Ocağı”nı oluşturmuşlardır.¹³² Bu ilçeden 1960 yılı içerisinde CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katılanlar Maçka Merkez Bucağı Başkanı Baki Kandemir tarafından Başbakan Menderes'e bildirilmiştir. Buna göre Gudula köyünden CHP Ocak Başkanı Hakkı İpekçi ve arkadaşları,¹³³ Maçka'ya bağlı bucak ve köylerden CHP'ye mensup 102 kişi,¹³⁴ Merkez bucağına bağlı Yaylabası köyünden CHP'ye mensup Hüseyin Bak ve 30 arkadaşı,¹³⁵ Merkez

¹²² Tonya DP teşkilatı, 30 köy ve 30 ocak adına Rahmi Bey. BCA, 010.09/217.674.1, 21.05.1960, s.2-3.

¹²³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 17.01.1960, s.77.

¹²⁴ Trabzon Gazetesi, 27.01.1960; Trabzon Gazetesi, 28.01.1960.

¹²⁵ Doğu Gazetesi, Sayı: 1640, 25.01.1960.

¹²⁶ Doğu Gazetesi, Sayı: 1659, 17.02.1960.

¹²⁷ BCA, 010.09/217.674.1, 08.05.1960.

¹²⁸ Doğu Gazetesi, Sayı: 1640, 25.01.1960.

¹²⁹ Doğu Gazetesi, Sayı: 1695, 04.04.1960.

¹³⁰ BCA, 010.09/ 217.674.1, 06.01.1960, s.167.

¹³¹ BCA, 010.09/ 217.674.1, 12.03.1960, s.156-157.

¹³² CHP'den istifa eden Halit Güler, İsmail Yıldız, Ali Yıldız, Aslan Tüfek, Mehmet Tüfek DP'ye katılmışlar ve “Altındere” ocağını kurmuşlardır. BCA, 010.09/ 217.674.1, 14.01.1960, s.152.

¹³³ BCA, 010.09/ 217.674.1, 05.02.1960.

¹³⁴ BCA, 010.09/ 217.674.1, 01.04.1960, s.148.

¹³⁵ Bu kişilerin CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt yaptırdıkları Maçka Merkez bucağı Başkanı Baki Kandemir tarafından Başbakan Menderes'e bildirilmiştir. BCA, 010.09/ 217.674.1, 28.03.1960, s.149.

Bucağına bağlı Sevinç köyünden Ahmet Gençtürk ve 54 kişi, Zaferli köyü muhtarları ve 41 kişi,¹³⁶ Yazlık köyü muhtarları ile birlikte 277 kişi,¹³⁷ Maçka Merkez bucağı Mataracı köyünden CHP üyesi yedi kişi¹³⁸ ve Ayvasıl Ziganoy'dan 59 vatandaş¹³⁹ CHP'den ayrılarak DP'ye kayıt yaptırmışlardır.

CHP ağırlıklı ilçelerden birisi olan Maçka'da 1960 yılında Vatan Cephesi'ne katılanların, neredeyse tümünün CHP'den istifa eden idareciler veya üyeler olması dikkat çekicidir. Bunun nedeni olarak Genel Merkezin direktifleri doğrultusunda Trabzon DP Teşkilatının, muhalefetin etkin olduğu ilçelerde ve yerleşim birimlerinde daha yoğun çalışmalar yapması görülebilir.¹⁴⁰

Araklı ilçesinde CHP'nin yıkıcı faaliyetlerini gerekçe göstererek DP'ye kayıt yaptıranlar arasında CHP İlçe İdare Kurulu üyeleri ve yönetim kademesindeki isimler mevcuttur. Araklı CHP İlçe İdare Kurulu Üyesi Temel Hasan Cebi 16 Şubat 1960 ve yine CHP teşkilatından İsmail Cebi 23 Şubat 1960 tarihinde DP'ye katıldıklarına dair Adnan Menderes'e telgraflar gönderilmişlerdir. Temel Cebi, CHP'nin içindeki şiddet havasına tahammülü kalmadığını ve DP'de geçerek huzur bulmak istediğini,¹⁴¹ CHP ilçe teşkilatı İkinci Başkanı İsmail Cebi ve 15 arkadaşı ise CHP'nin ülke genelinde giriştiği hırsın ürünü olan yıkıcı faaliyetlerin ikilik yarattığı ve vatandaşa kıymet vermeyen bir noktaya geldiğini vurguladıktan sonra DP'nin tüm ülkeyi bir bütün olarak gördüğünü ve huzur ortamı oluşturmaya çalıştığını gördüklerinden dolayı CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiklerini belirtmişlerdir.¹⁴² CHP Araklı İlçe İdare Kurulu üyesi iken partisinden istifa ederek DP'ye kayıt yaptıran ve Vatan Cephesi Ocak Başkanlığı görevine getirilen Sami Özdoğan, altı arkadaşı ile birlikte Adnan Menderes'e çektiği telgrafta CHP'den istifa ederek DP'ye katılma nedenlerini CHP'nin geldiği noktada Atatürk'ün çizgisinden uzaklaşması ve politikasını sadece iktidarı kötüleyerek gerçekleri inkâr etmeye dayandırması olarak göstermişlerdir.¹⁴³

Sonuç

Adnan Menderes'in muhalefetin yıkıcı faaliyetlerine karşı tüm vatandaşları tek çatı altında toplamayı hedeflediği Vatan Cephesi'nin oluşturulması ile DP'ye kitleler halinde katılımlar olmuştur. Fakat Trabzonlu vatandaşlar ilk etapta DP teşkilatının beklediği ilgiyi, Vatan Cephesi'ne göstermemişlerdir. Bu durum Genel Merkezin dikkatini çekmiş ve Trabzon teşkilatı uyarılmıştır. 1959 yılında başta CHP olmak üzere muhalefet partilerinden istifa ederek DP'ye kayıt yaptıranlarla ilgili telgrafların ve basında yer alan haberlerin sayısında artış

¹³⁶ BCA, 010.09/ 217.674.1, 10.03.1960, s.150.

¹³⁷ BCA, 010.09/ 217.674.1, 04.03.1960, s.151.

¹³⁸ BCA, 010.09/ 217.674.1, 20.05.1960, s.153.

¹³⁹ Doğu Gazetesi, Sayı: 1707, 18.04.1960.

¹⁴⁰ Vaatler verilerek de üye kazanılmış olabilir. Vatan Cephesi ile ilgili DP mensuplarına yöneltilen suçlamaların başında, vaatlerde bulunmak suretiyle vatandaşların veya muhalif partilere mensup idarecilerin partilerinden istifaya zorlandıkları ve DP'ye kayıt yaptırıldıkları iddiaları yer almaktaydı. Bu iddialara dair üniversite çevresi, muhalif parti mensupları ve bazı bölgelerde vatandaşlara verilen vaatlerle ilgili birçok örnek vardır. Bkz. Arslan, a.g.m., s.6-15.

¹⁴¹ BCA, 010.09/217.674.1, 16.02.1960, s.193.

¹⁴² BCA, 010.09/217.674.1, 23.02.1960, s.190.

¹⁴³ BCA, 010.09/217.674.1, 25.02.1960.

olmuştur. 1960 yılında ise ses getiren en önemli katılım Reisoğlu otobüs firması sahibinin DP saflarında yer alması olmuş, bu sayede binlerce vatandaşın Vatan Cephesi'ne kayıtları yapılmıştır.

Partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'nin birer üyesi olan vatandaşlar bizzat, toplu veya DP idarecileri tarafından Başbakan Adnan Menderes'e bildirilmişlerdir. Bu telgraflarda CHP'den istifa ederek DP'ye katılanların istifa gerekçelerini değerlendirdiğimizde, CHP'nin faaliyetlerini yıkıcı olarak gördüklerini ve Demokrat Parti'nin Türkiye'ye hizmet etmek amacı ile mücadele verdiğini düşündüklerini görmekteyiz. Hürriyet Partisi'nden istifaların genelini CHP ile birleşmeye duyulan tepki oluştururken, CKMP'ye mensup olup ayrılanlar da bu partinin CHP etkisinde olduğundan şikâyet etmişlerdir.

Fakat tepkilere rağmen siyasette uzlaşma zeminini tamamen yok eden Vatan Cephesi girişiminin, muhalefeti ortak hareket etmeye zorladığı bir gerçektir. CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı 1959 yılının Ağustos ayında Trabzon'da yaptığı konuşmada "Yağlı Pilav Cephesi"¹⁴⁴ olarak adlandırdığı Vatan Cephesine muhalif partilerden istifa edenlerin yoğun katılımı olduğu gibi, bu girişimi ve politikalarını desteklemeyerek DP'den istifa ederek diğer partilere kayıt yaptıranların sayısı da azımsanmayacak orandadır. Nitekim özellikle 1959 yılının son aylarında muhalif basında, DP'den istifa edenlerle ilgili haberlerin çokluğu dikkat çekicidir.¹⁴⁵

Trabzon'da yerel basında DP'ye kayıtlarla ilgili haberlerin genel çoğunluğu Doğu ve Demokrat Çaykara gibi gazetelerde yer almıştır. Bunun dışında kısmi olarak "Hizmet" ve "Hâkimiyet" gibi gazetelerde de iktidar partisinden istifa edenlerle ilgili haberler yer alırken; CHP'nin ve muhalefetin önde gelen sesi olan Halk Gazetesi'nde ise DP'ye katılımlarla ilgili haberlere yer verilmemekteydi. Kısacası belgeler dışında, muhalif basında "Halk" ve iktidar yanlısı basında da "Doğu" ve "Demokrat Çaykara" Vatan Cephesi'ne katılım ve partilerden istifalarla ilgili ağırlıklı yararlandığımız gazeteler oldular. Bunun doğal sonucu olarak tarafsızlık, Vatan Cephesine katılımlarla ilgili verilen haberlerin yanlışlığına dair tekziplerin çokluğu görülmüş ve Trabzon'da Vatan Cephesine katılımlarla ilgili net rakamlar elde etmenin zorluğu ortaya çıkmıştır. Üstelik sadece Trabzon'da değil ülke genelinde de Vatan Cephesi'ne katılımlarla ilgili net ve güvenilir rakamlar elde edilememiştir.¹⁴⁶

Sonuç olarak 1957 seçimlerinden sonra zaten gergin olan siyasi havayı çıkmaza sokan Vatan Cephesi ve muhalefetin seçimlerden önce "İş Birliği" ve seçimlerden sonra "Güç Birliği" gibi girişimleri, siyaseti olduğu gibi Trabzonlu vatandaşları da ikiye bölmüştür. 27 Mayıs Darbesi'ne gidişte en önemli mihenk taşlarından birisini oluşturan Vatan Cephesi girişimi ise sonuçları göz önüne

¹⁴⁴ Hizmet Gazetesi, Sayı: 573, 24.08.1959.

¹⁴⁵ Örneğin Akçaabat'ın Demirkapı Köyü Muhtarı Kahraman Ali Kölemen, 130 arkadaşı ile birlikte, aynı ilçenin Çiğdemli ve Yeşiltepe köylerinden birçok vatandaşı DP'den istifa etmiş ve CHP'ye kayıt yaptırmıştır. Hâkimiyet Gazetesi, Sayı: 1033, 30.11.1959. 1960 yılında DP Yomra Kan Köyü Ocak Başkanı Halit Gümrükçü başta olmak üzere, Gümrükçü ailesinden 22 kişi DP'den istifa ederek CHP'ye geçmişlerdir. Hâkimiyet Gazetesi, Sayı: 1159, 18.04.1959.

¹⁴⁶ Arslan, a.g.m., s.33.

alındığında ülkeye hiçbir yarar getirmeyen ve muhalefetten daha çok Demokrat Parti'ye zarar veren bir oluşum olarak hatıralarda kalmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Yassıada Tutanakları

Gazeteler

Demokrat Çaykara Gazetesi

Doğu Gazetesi

Hâkimiyet Gazetesi

Halk Gazetesi

Hizmet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Trabzon Gazetesi

Zafer Gazetesi

Tezler

ARSLAN, Zehra (2011), *Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)*, KTU Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi).

· Başbakanlık Arşivinden kullandığımız belgeler metin içerisindeki dipnotlarda belirtilmiştir.